

למה?
טעימה מטעמי המצוות

01

האם צריך
להבין?

OLAMI

מה בסדרה?

בסדרה הקודמת (נעשה ונשמע) עסקנו בחשיבות המעשים. סיימנו בשיעור בו למדנו על המרכזיות של קיום המצוות.

בסדרה הנוכחית נעסוק בטעמי-המצוות, נבחר מצוות מרכזיות וננסה ללמוד מהן יחד מסרים שונים.

היום, נפתח בשאלה מקדימה: האם בכלל צריך להבין? האם יש מקום לדון בטעמי המצוות?

כמה מצוות יש?

דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְלַאי: שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה. שֵׁשׁ מֵאוֹת וְשָׁנָיִם וְחֲמִשׁ 'לְאוֹיִן' כְּמִנִּין יְמוֹת הַחֲמָה. וּמֵאֲתַיִם וְאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה 'עֲשֵׂה' כְּנֶגֶד אֵיבָרָיו שֶׁל אָדָם. אָמַר רַב הַמְנוּנָא מַאי קָרָא (מהו הפסוק ממנו ניתן ללמוד על מנין המצוות)?

”תֹּרֶה צִוֵּה לְנוּ מֹשֶׁה מֹרְשָׁה”

תּוֹרָה בְּגִימָטְרִיא נְשִׁית מְאָה וְחָד סְרִי (שש מאות ואחת עשרה)

מצוות נמסרו על ידי משה

אָנְכִי וְלֹא יְהִיָּה לָךְ מִפִּי הַגְּבוּרָה שְׁמַעְנוּם (ושני הדברות הראשונות נאמרו לנו ישירות מפי אלוקים. סך הכל: שש מאות ושלוש עשרה מצוות).

(מכות, כג, ב).

עקב אשר שמע...

עֶקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבִרָהָם בְּקִלִּי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֶרְתִּי מִצֻּוֹתַי חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי

וישמר משמרת - גזרות להרחקה על אזהרות שבתורה, כגון שניות לעריות ושבות לשבת.

מצותי - דברים שאילו לא נכתבו ראויין הם להצטוות כגון גזל ושפיכות דמים.

חקותי - דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז, שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך וחקותיו על עבדיו.

ותורתי - להביא תורה שבעל פה, הלכה למשה מסיני

(רש"י)

דנים יחד

האם יש טעם לכל מצווה שהקב"ה ציווה עלינו לקיימה - כולל המצוות המוגדרות כחוקים - ואנחנו לא זכינו להבין את טעמי המצוות, או שמא ייתכן לומר שיש מצוות שאין להן בכלל טעם?

נניח שאנו **כן** יודעים את טעמן של חלק מהמצוות; האם יש התאמה בין ידיעת טעם המצווה לבין קיומה?

כאשר אנחנו יודעים את טעם המצווה (לדוגמא: איסור גזלה), האם ידיעה זו יכולה להילקח בחשבון כאשר אנחנו מקיימים את המצווה? האם אנחנו יכולים שלא לקיים חלק מהמצוות כאשר בשעת קיום המצווה, לא נקיים את טעם המצווה?

1

שיטת הרמב"ם

כְּמוֹ שֶׁחֲלָקוּ אַנְשֵׁי הָעוֹיִן מִבְּעָלֵי הַתּוֹרָה:

אִם מַעֲשָׂיו יִתְבָּרְךְ נִמְשָׁכִים אַחֲרֵי חֲכָמָה אוֹ אַחֲרֵי רָצוֹן לְבַד, לֹא לְבִקְשָׁת תְּכִלִּית כָּלֵל, כֵּן חֲלָקוּ זֹאת הַמַּחְלָקֶת בְּעֶצְמָהּ בְּמָה שֶׁנִּתֵּן לָנוּ מִן הַמִּצְווֹת. שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁלֹּא יִבְקֹשׁ לָזֶה סִבָּה כָּלֵל וַיֹּאמֶר שֶׁהַתּוֹרוֹת כֻּלָּם נִמְשָׁכוֹת אַחֲרֵי הָרָצוֹן לְבַד.

וַיֵּשׁ מִי שֶׁיֹּאמֶר שֶׁכָּל מִצְוָה וְאַזְהָרָה מֵהֶם נִמְשָׁכֶת אַחֲרֵי הַחֲכָמָה, וְהַמִּכּוֹן בָּהּ – תְּכִלִּית אַחֶת, וְשֶׁהַמִּצְווֹת כֻּלָּם יֵשׁ לָהֶם סִבָּה וּמִפְּנֵי הַתּוֹעֵלֶת צְוָה בָּהֶם. וְהָיוּ לְכָלֶם עֲלָה, אֶלָּא שֶׁאֵינָחֲנוּ נִסְכּוֹל עַל־ת קִצָּתָם וְלֹא יֵדַע אוֹפְנֵי הַחֲכָמָה בָּהֶם – הוּא יִדְעֵתָנוּ כָּלֵנוּ, הֶהָמוֹן וְהַסִּגְלוֹת. (מורה נבוכים, פרק כו).

הסבר:

בתחילה מביא הרמב"ם את הדעות החולקות בעניין טעמי המצוות. יש שאמרו שהמצוות ניתנו ללא סיבה מסוימת, אלא שהיה רק רצונו של ה' לצוות על אותן מצוות. אולם, יש הסוברים שיש טעמים למצוות, לכל המצוות, אלא שבחלק מהמצוות אנחנו איננו יכולים להגיע להבנה של הטעמים שלהן משום שהשכל האנושי אינו יכול להבין את הטעמים האלווקיים של כל המצוות.

להכל יש טעם!

וּכְתוּבִי הַתּוֹרָה מִבְּאֵרִים בָּזָה: "חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים
צְדִיקִים", "מִשְׁפָּטֵי ה' אֱמֶת, צְדָקוֹ יַחֲדוּ".

ומה עם החוקים?

מעיבי לכת?

מוזמנים ללמוד בדף ההנחיות את מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן אודות מצוות שילוח הקן. המחלוקת יסודית ופותחת פתח לנושא בו אנו עוסקים.

מחדדים:

מהו ההבדל בין 'משפטים' ל'חוקים' לפי שיטת הרמב"ם?

וְאֵלֹהֵי שְׁנֵי קְרָאִים 'חֻקִּים', כְּשֶׁעֲטָנָז וּבִשָּׁר בְּחֻלָּב וְשָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, אֲשֶׁר כָּתְבוּ עֲלֵיהֶם הַחֲכָמִים ז"ל וְאָמְרוּ: "דְּבָרִים שֶׁחֻקְקָתִי לָהֶם, וְאֵין לָהֶם רְשׁוּת לְהַרְהֵר בָּהֶם, וְהִשָּׁטֵן מִקְטֵרָג עֲלֵיהֶן, וְאוֹמוֹת הָעוֹלָם מְשִׁיבִים עֲלֵיהֶן" - לֹא יֶאֱמִין הַמּוֹן ה'חֲכָמִים' שֶׁהֵם עֲנִינִים שְׂאִין לָהֶם סָבָה כָּלֵל וְלֹא בִקֵּשׁ לָהֶם תַּכְלִית - כִּי זֶה יָבִיא לַפְּעֻלּוֹת הֶבֶל (כְּמוֹ שֶׁזְכָּרְנוּ). אֲבָל יֶאֱמִין הַמּוֹן הַחֲכָמִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עֵלָה - רְצוֹנִי לוֹמַר, תַּכְלִית מוֹעִילָה עַל כָּל פָּנִים, אֲלֹא שֶׁנַּעֲלָמָה מִמֶּנּוּ, אִם לְקַצּוֹר דַּעוּתִינוּ אוֹ לְחִסְרוֹן חֲכֻמָּתֵנוּ (מורה נבוכים, המשך).

העיקר הכוונה?

חלומו של מלך כוזר:
כוונתך רצויה בעיני האלוה
אבל **מעשך** אינו רצוי

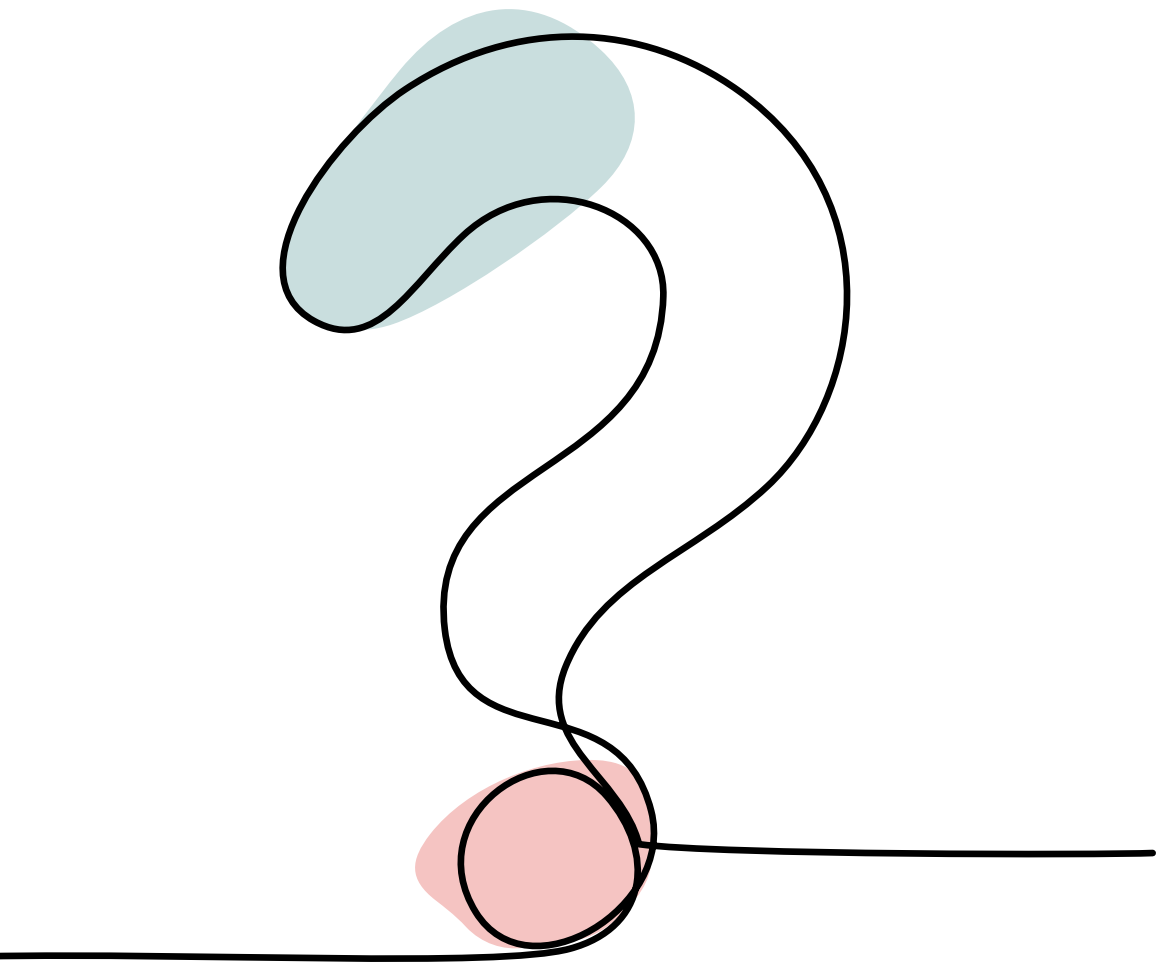

מהו המסר של
חלום-המלך?

רגע
חושבים

2 שיטת רבי יהודה הלוי

אֲמַנָם כֵּן וְכֹאֲלָה הֵן מְצֹוֹת תּוֹרַתְנוּ כֻּלָּן בְּדִבֵּר הָאֱלֹהִים
אֶל מֹשֶׁה וְאֵת כֻּלָּן כָּתַב מֹשֶׁה וּמָסַרָן לַהֲמוֹן הָעָצוֹם
הַהוּא בְּהִיקְבָצָם בַּמִּדְבָּר, לֹא הָיָה צֶרֶךְ בִּיחִידִים
שִׁימְסֵרוֹן עַל פֶּה פָּרָשָׁה פָּרָשָׁה מִצְוָה מִצְוָה. וְאַף תַּאֲוִיר
הַקְרָבָנוֹת כִּיצַד מִקְרִיבִים אוֹתָם, וּבְאִיזָה מָקוֹם, וּלְאִיזָה
צֵד, וְאִיךָ הֵם נִשְׁחָטִים, וְנֵמָה מִן הַמִּלָּאכוֹת הַשּׁוֹנוֹת יֵשׁ
לַעֲשׂוֹת בַּדָּם וּבִנְתָחִים, כָּל אֵלָה יִנָּתֵנוּ בַּמִּכְרֵשׁ מֵאֵת
הָאֱלֹהִים לְמַעַן לֹא יִחְסַר מֵהֶם דָּבָר קָטָן שֶׁעַל יָדֵי כָךְ
יִפְסֹד הַכֹּל (ספר הכוזרי, א).

מדוע יש צורך
לדקדק בכל פרט
ובכל דבר קטן?
נקודה
למחשבה

מי צריך לחפש הסברים?

ואין אני טוען ואומר בהחלט חלילה לי מאל כי כונת העבודה הזאת היא השדר הזה אשר אמרתי להפך אל נכון נעלם הדבר ונעלה מזה אומר אני תורת האלהים היא. ומי שקבלה בתמימות בלי התפלפלות ובלי התחכמות **מעלה הוא מן המתחכם והחוקר.**

אך מי שנטה מן המדרגה העליונה הזאת אל המחקר, מוטב לו כי יבקש טעם לדברים האלה אשר יסודם בחכמה האלהית, מאשר יעזבם לסברות רעות ולספקות המביאים את האדם לאבדון (כוזרי, המשך).

מדוע עבודתו של המקבל בתמימות מעולה מזו של המתחכם והחוקר?

מעמיקים
יחד

3

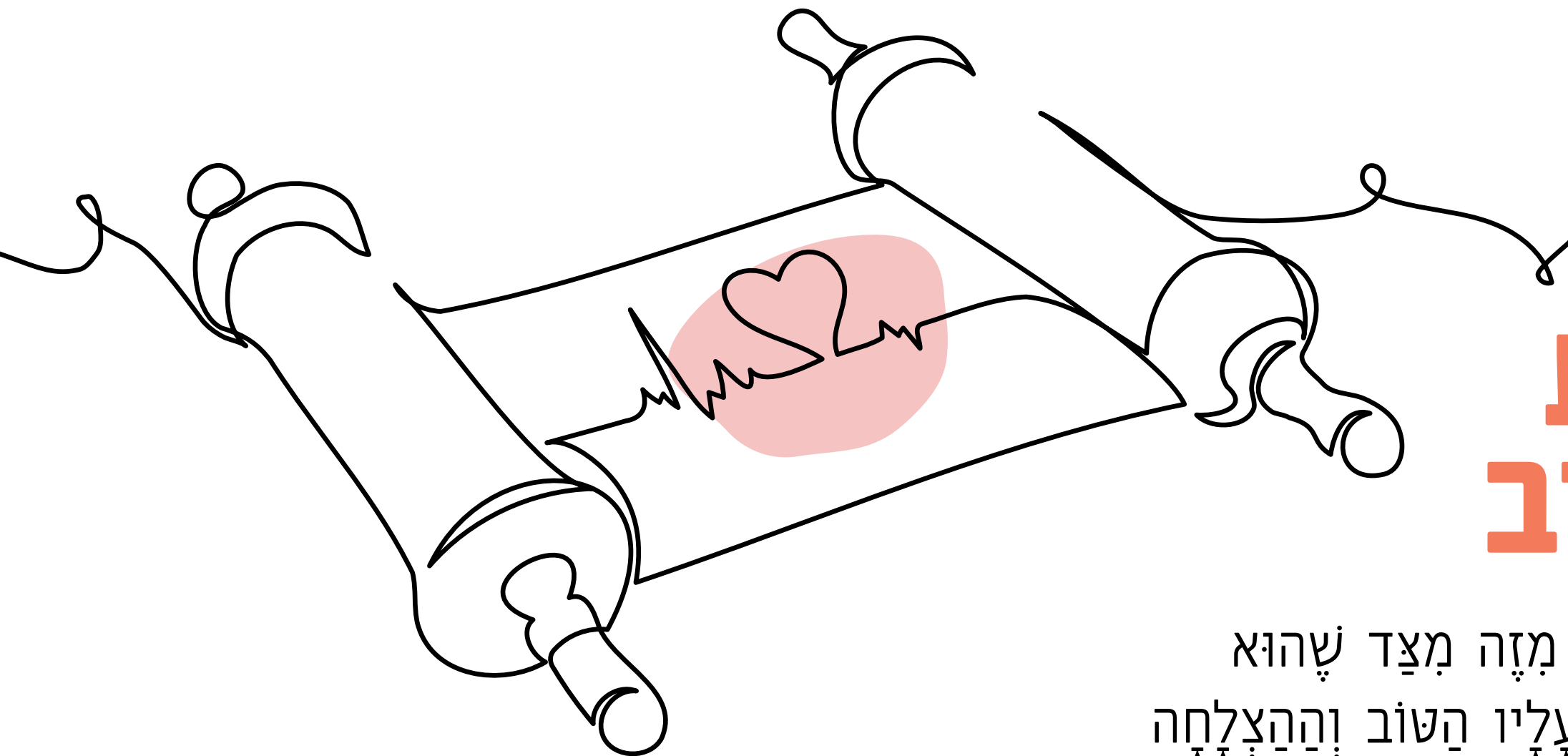
שיטת המהר"ל

אָבֵל מִדְּבָרֵי חֲכָמִים נִרְאָה שְׂאִין לוֹמַר
כִּי הַמְצֹוֹת שֶׁנֶּתַן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשִׁבִּיל
הַמְקַבֵּל שֶׁהוּא הָאָדָם, רַק הֵם גְּזֵרוֹת
מִצַּד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַגּוֹזֵר עַל עַמּוֹ
גְּזֵרוֹת כְּמוֹ מֶלֶךְ הַגּוֹזֵר גְּזֵרָה עַל עַמּוֹ
(תפארת ישראל, פרק ו).

דוגמאות
מהחיים

האם אתם מכירים
מקרים בהם נקבעו תקנות
והוראות רק כדי לבסס
משמעת וקשר?

קיום הגזרות הוא טוב

אֲרֵף כִּי הָאֵמֶת יִמָּשֵׁךְ מִזֶּה מִצַּד שֶׁהוּא
מְקוֹמֵם הַגְּזֵרָה שֶׁגָּזַר עָלָיו הַטּוֹב וְהַהֲצֻלָּה
שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ הַצֻּלָּה. מְכַל מְקוֹם אֵין
הַתְּחִלַּת הַגְּזֵרָה שֶׁנִּתְּנָה לַטּוֹב אֶל הַמְּקַבֵּל.

התהלך לפני והיה תמים!

עֲנִין הַתְּמִימוֹת הוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה רְצוֹן הַבּוֹרָא וְלֹא
יַחְקֹר לָמָּה צִוְּהוּ כֵּן. וְאִף עַל פִּי כֵּן רִשְׁאֵי הָאָדָם
לַחְקֹר אַחֲרֵי טַעְמֵי הַמִּצְוֹת. זֶה בְּכֻלּוֹ לַמּוֹד תּוֹרָה
שֶׁמִּצְוָה לִלְמֹדָה וְלִדַּע אוֹתָהּ, וְגַם הַלְמוּד הַזֶּה
יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ מִפְּנֵי שֶׁמִּצְוָה כֵּן הוּא לִלְמֹד. אֲבָל
בְּעֵקֶר הָעֲשִׂיָּה וְכֵן בְּהַלְמוּד, יַעֲשֶׂה רַק מִפְּנֵי שֶׁכֵּן
הוּא רְצוֹן הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא רוֹצֶה
לַחְקֹר אֲמָאֵי צִוְּהוּ כֵּן (בֵּית הַלּוֹי).

אסיכנא...

1

שיטת הרמב"ם:

למצוות יש טעמים וראוי לחקור אחריהם. לפרטי המצוות אין טעמים.

2

שיטת ריה"ל: יש טעמים

למצוות אולם עדיף שלא לחקור אחריהם. רק אם מתעוררות שאלות אצל האדם לגבי טעמי המצוות, ראוי לו שיחפש תשובות על שאלות אלה. כמו כן סובר ריה"ל שיש טעמים לפרטי המצוות.

3

שיטת המהר"ל:

יש לצאת מתוך נקודת הנחה שמצוות התורה הן גזירות, ובכך שאנו מקיימים את המצוות, אנו מראים שאנו משועבדים תחת יד ה'.

מקדמה כבה

OLAMI

רוצים עוד?
סרקו והצטרפו
ל"אחים לנפש"

© כל הזכויות שמורות ל"אחים לנפש"